

בס"ד

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א
ראש ישיבת אתרי

המתקיימים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

ס מ י כ ה
ב ק ז ר ב נ ו ת

- ש נ ב -

נמסר בש"ק פרשת ויקרא ה'תשע"ד

עיצוב גרפי ועימוד: תמנתי עיצוב גרפי

בשבת פרשת צו יאחר השיעור ויחל אי"ה בשעה 4:00 אחה"צ ויהיה בענין:

ק ר י א ת ה מ ג י ל ה ל ל ו ע ז ו ת

מנחה בשעה 3:40 אחה"צ [ובזמן הדלקת נרות בביהכ"ס המרכזי]

בברכת התורה

המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לתמנתי: timnal@zahav.net.il

סמיכה בקורבנות

כתור"פ משמע שחולק על ר"ג דלעולם היורש סומך, ולדבריו נראה דאף מצות הגברא קיימת ביורש.

ספק המנ"ח ביורש שירש קרבן מאשה, האם סומך. ולפי הנ"ל דנתמעט קרבן נשים מעיקר דין סמיכה שבקרבן, הרי לרבנו גרשום דבכל יורש ליכא חובת גברא, נמצא דהיורש מן האשה אינו סומך.

ובן נפ"מ בשותפין, דחקרו אחרונים (ע' בחליפת המכתבים שבשו"ת זרע אברהם) כשמקצת מהשותפין הם נשים או נכרים, אם נתרבו כל בעלי חוברין לסמיכה בכה"ג כיון דהקרבן שייך גם לאנשים (לבדוק).

ור"הנ"ל י"ל דאמנם הקרבן טעון סמיכה כיון שהוא קרבן ישראל, מ"מ מצד דין הקרבן מתקיים בסמיכה אחת, ומה דנתרבו כל בעלי חוברין לסמיכה היינו רק מצד הגברא, וזה בישראל בלבד (איני בטוח שכך נאמרו הדברים).

ג וכן מצינו שני מיעוטים לסמיכה על קרבן של אחר; ידו ולא יד שלוחו, קרבנו ולא קרבן חברו. ובאור הנך מיעוטים (עפ"י הפירוש המיוחד לר"ש לתו"כ ריש ויקרא) דהראשון ממעט השליח ממצות הגברא [וכבר עמד בעולת שלמה הלא לכאורה מצוה שבגופו היא ולמה צריך מיעוט משליחות. ואפשר משום שאינה אלא כהכשר לדבר אחר אינה נחשבת מצוה שבגופו. וי"ל], והשני ממעט כשהמקריב אינו לפנינו, שלא יסמוך אחר על הקרבן, דבאופן זה הוה אמינא נהי דא"ל לקיים מצות הגברא שהרי אינו כאן לסמוך, מ"מ נקיים מצות סמיכה מצד הקרבן, ועל זה ממעטינו מ'קרבנו' ולא קרבן חברו.

נמצא דהנך תרי מיעוטי מתייחסים - כפי משמעותן - לשני הדינים שבסמיכה, 'ידו' בדין הגברא ו'קרבנו' בדין הקרבן.

וזהו באור סדר דברי הרמב"ם ולשונו הזהב שבהלכה ה הביא הדין דעולות העכו"ם אין מביאים עמהם נסכים אבל נסכיהם קרבים משל ציבור, והיינו משום דהקרבן הוא שטעון נסכים, ובשכנות לדין זה כתב שהסמיכה אינה כן אלא אין קרבנם וקרבת הנשים טעון סמיכה כלל, אף לא ע"י אחר. והיא ההלכה שמצד הקרבן. ובה"ח הביא גבי נשים וגויים דאינם סומכים, הדין ד'ידו' ולא יד שלוחו, כי שם מיירי בדין סמיכה שעל הגברא, וזהו מיעוט נוסף בנשים ונכרים דאינם סומכים.

ד במגילה כ נלמדו מתרי קראי סמיכה ויודי שאינם אלא ביום. וצ"ב הלא אין מתקיים זה בלא זה ואמאי צריך תרי קראי.

הגרי"ו ביומא: אמאי צריך קרא לסמיכת כה"ג על פרו והלא מתודה פעמיים. ומתריך דאצטריך לרבות דהקרבן טעון סמיכה. וע"ש הנפ"מ. ודין זה מתקיים בויודי האחרון הסמוך לשחיטה, דבעינן תכף לסמיכה שחיטה, משא"כ הסמיכה שבוידוי הראשון אינו אלא על הגברא. וכ"כ במקד"ד, ואף נסתפק לומר דלדין סמיכה שעל הגברא א"צ בכל כחו.

הרי לנו להדיא חילוק בהנך תרי דינים; בדין התכיפות לשחיטה, ואפשר אף במעשה הסמיכה עצמו.

וילפי"ו בגוי שהפריש קרבן ונתגיר, שצדד השפ"א שסומך והיינו רק מצד חובת הגברא כנ"ל, א"צ לתכופ לשחיטה. וגם אפשר דא"צ כל כחו].

א תוס' במנחות: שני מיעוטים לנשים מסמיכה, אין סומכים על קרבן הנשים אף לא ע"י אדם אחר, וכן נתמעטו הנשים עצמן מלסמוך.

וביאר דבריהם בספר עמק ברכה: שני דינים נאמרו בסמיכה, דין המוטל על הגברא ודין הקרבן שטעון סמיכה, וזהו דנתמעטו נשים בשני הדינים הללו משתי המקראות.

ובן מבואר מכמה מקומות שמלבד מצות הגברא לסמוך, מדיני הקרבן שהוא טעון סמיכה;

הרמב"ן (בקדושין לו) פירש שלכך ממעטים מ'בני ישראל' נשים מסמיכה, משא"כ בשאר מצוות שכתוב בהן 'בני ישראל' ואף נשים בכלל - שאין הסמיכה פטור מצוה אלא מידה היא שנוהגת בקרבן האנשים בסמיכה ושל נשים בלא סמיכה.

ובן משמע מדאמרינן בגמ' שאם לא סמך מעלין עליו כאילו לא כיפר הגם שסמיכה אינה מעכבת הכפרה, מזה משמע דאינה רק מצוה על הגברא גרידא אלא שהקרבן טעון סמיכה, ולכך יש חסרון בעצם כפרת הקרבן.

ובן מבואר מכמה מקומות בגמרא שקרבן הטעון סמיכה אין להקריבו בלא סמיכה, כמו שהוכיחו התוס' וכדלהלן.

א"ל שצ"ב מה המקור לשני הדינים הללו.

ור"הנ"ל י"ל דילפינן לה מ'וסמך ונרצה' שמזה למדו (בזבחים ו). שמעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, הרי דהסמיכה פועלת כפרה וכשאר עבודות הקרבן. אך אין זה מוכרח].

ור"ג הביאור הנ"ל דבנשים נתמעטו שני הדינים, יש להעיר שלפי דעה אחת המובאת בפירוש הראב"ד לתו"כ, למ"ד נשים סומכות רשות, יכולות לסמוך בכל כחן. ולפי דעה זו נראה לכאורה דלא נתמעט קרבן נשים מסמיכה אלא רק דין הגברא נתמעט בנשים, דאם הקרבן עצמו נתמעט מדין סמיכה כיצד מורשות לסמוך והלא משתמשות בקדשים שהרי אין קרבן זה ממועט מדין סמיכה. אך אין זה מוכרח דיש מקום לומר דקרבן נשים נתמעט רק מחובת סמיכה אבל שייכת בו תורת סמיכה.

ראב"ד בתו"כ: שני מיעוטים לנכרי, אחד שהוא בעצמו אינו סומך, ומיעוט נוסף שלא יסמוך אחר על קרבנו כששלח ממדה". והבאור כנ"ל דנתמעט משני הדינים הללו.

נפ"מ לענין חקירת השפ"א (במנחות) בגוי שהפריש קרבן ונתגיר, האם סומך על קרבנו; הקרבן אינו טעון סמיכה ד'קרבן נכרים' הוא [הגם שכעת המתכפר הוא הישראל, אבל בשעת הפרשתו נקבע בו שם המתכפר וחייל בו תורת קרבן נכרים] אבל הגברא הלא נעשה בר סמיכה, ומצד זה יש מקום לסמוך.

הרמב"ם (מע"ק פ"ג) הביא מיעוט נשים וגויים מסמיכה פעמיים באותו הפרק, (בה"ה ובה"ח). וצ"ב.

ב מדברי רבנו גרשום ריש ערכין מבואר דאף למ"ד יורש סומך, אם סמך המוריש אין היורש סומך.

באור הגרי"ו: יורש לא נתרבה לחיוב הגברא אלא שהקרבן טעון סמיכה, הלכך כל שנתקיימה סמיכה בקרבן אין היורש סומך.

ובאחרונים הנ"ל מבואר שאינו חוזר וסומך]

י"ש מקום ליישב קושית הגרעק"א על התוס' (בקדושין לו ובמנחות) שנקטו שסמיכה היא מ"ע שהו"ג משום שצריכה להיות תיכף לשחיטה. ותמה רעק"א דאין הזמן גורם לה אלא התכיפות לשחיטה. אך להנ"ל י"ל דכיון דבזמן שאינו ראוי לעבודה אין הסמיכה כשרה, אף אם התכיפות לשחיטה אינה מעכבת בדיעבד, הרי דהסמיכה תלויה בזמן הראוי לעבודה וחשיבא מצוה שהזמן גרמה].

ו הרמב"ם כתב בנתערבו הזבחים של כמה אנשים שיקנו זל"ז חלקם. וכבר תמהו הלא המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום. והגרא"ז (ועוד) העמידו דבריו בשלמים בלבד וכריה"ג דמזון בעלים הוא לענין אכילת הבשר (כהקצוה"ח בדעת הרמב"ם). והוכיח מסוגית הגמרא בזבחים ו דלא הוכיחה דהיורש מתכפר ממה שטעון סמיכה - משמע דאין הסמיכה תלויה בשם מתכפר. אך זה תימא לומר דהסמיכה תלויה בבבעלות הממונית של זכות אכילת הבשר. וביותר תימה דמקור הרמב"ם הוא מהתוספתא (פ"ג) ושם מפורש דין זה בעולות.

א"א ביאור הדבר כמש"כ המקד"ד דמלבד תורת 'מקדיש' ו'מתכפר' ובעלים על אכילת הבשר, יש עוד תורת 'מביא' / 'מקריב'. וכמו דהיה בדין דהמוצא בהמה יביא הוא נסכיה (כדתנן בשקלים), והיינו משום שהוא המביא. וה"נ קיום מצות הסמיכה שמצד הקרבן, מוטלת על המקריב, הגם שאינו מתכפר, וא"כ אין ראיה ממה שהיורש סומך שהוא המתכפר, ואף לפי מאי דמסקינן דמתכפר רק מקופיא [וכמו שפירש הגר"י אברמסקי דאינו ה'מתכפר' בקרבן הגם שעולה גם לו לכפרה], יש בו תורת 'מביא' ולהכי סומך. ומצד דין הגברא, אכן י"ל דאינו מתקיים ביורש (וכן הוא לפי האמת כדברי הגרי"ז אליבא דרבנו גרשום כנ"ל).

ורמבואר לעיל בדעת רבנו פרץ דבירוש יש מצות גברא, יתכן שזה רק לפי האמת שהיורש מתכפר בקרבן מורישו, אבל אילולא היה מתכפר לא היה סומך אם המוריש כבר סמך. וכן ביורש מן האשה אילולא דהיורש מתכפר, לא היה סומך].

ורפ"ז יוצא דהיורש אינו מתודה על הקרבן אלא סומך בלבד, לקיום דין סמיכה שהקרבן טעון, ולא מצד חובת הגברא.

ובן באלו שנתערבו זבחיהם ומקנים חלקם זה לזה, הא דמהני הקנאתם לאו משום בעלות ממונית ולא משום 'מתכפר' [ולפ"ז ה"נ דאינם מתודים], אלא כדי שייחשבו הם המקריבים ויוכלו לסמוך על הקרבן מצד מה שהקרבן טעון סמיכה ואסור להקריבו בלאו הכי. והרי כדי שיוכלו להקריב הקרבן, סגי בהכי לקיים מצות סמיכה שהקרבן טעון, אבל קיום הגברא אינו מעכב הקרבתו, דאף דא"א לקיים מצות הגברא מקריבים בלא סמיכה.

וע"כ כן בעינן לתרי קראי, כי לולא דאין וידוי בלילה הו"א נהי דהסמיכה שמצד עבודת הקרבן אינה אלא ביום, אבל לקיים מצות הגברא [כגון בגוונא דוידוי ראשון בפרו של אהרן] אין צריך ביום דוקא, קמ"ל דאין וידוי על הקרבן אלא ביום.

נראה לפ"ז דזכינו למקורות הנך תרי דינים; הוידוי מחייב סמיכה מצד הגברא, ואף בשלמים שאינם באים על חטא סומך ואומר דברי שבח להרמב"ם או וידוי ממש לשאר ראשונים. והדין תכף לסמיכה שחיטה [למאי דמסקינן דהוא מדאוריתא. ע' זבחים לג ותוס' מנחות סג.] מורה על קיום דין נוסף שהוא מצד הקרבן המחייב סמיכה כשאר עבודות, ומצד זה יש להסמיכה לשחיטה.

בבבבב ומעשר ופסח דנתמעטו מסמיכה, אפשר דלמסקנת הסוגיא במנחות א"צ קרא אלא סברא היא, וכנ"ל דאין בהם ענין כפרה ווידוי. ואף אי ילפינן לה מקרא י"ל דבעינן מיעוט מצד הדין השני שאינו תלוי בוידוי (איני בטוח שכך נאמרו הדברים). וכ"ה בפירוש הרלב"ג, דלכך נתמעטו אלו סמיכה. וע"ע בקר"א מנחות ().

ה לב"ש אין סומכים ביו"ט על השלמים. ולפי הסבר אחד בגמרא היינו משום דלית להו תכף לסמיכה שחיטה ואפשר מאתמול. ולהנ"ל יוצא דלב"ש אין מקור להך דין דהקרבן טעון סמיכה אלא אך מצות הגברא.

רפ"ז יש לבאר החילוק בין אשם מצורע בשמיני שלו דאמרינן שא"א לסמוך מאתמול ומודים ב"ש דסומך ביו"ט, ובין שלמי חגיגה שאפשר מאתמול והלא אין יוצאים בזה חובת שלמי חגיגה (כפי שעמד על כך בעמק ברכה) - כי לב"ש הקרבן מצד עצמו אינו טעון כלל סמיכה ורק דין הגברא הוא המחייבה, הלכך אשם מצורע דקודם יום השמיני הריהו מחו"ז וא"א להביאו, כמו כן א"א לסמוך עליו בשעה שאינו ראוי להקרבה, משא"כ שלמי חגיגה שראויים להקרבה מאתמול, הגם שאין בהם תורת חגיגה אבל מ"מ קרבים הם כשלמים, והרי זו הקרבה זהה ממש להקרבתם ביו"ט, הלכך סגי בהכי לקיים בהם מצות הגברא דסמיכה.

דעת הרמב"ם לפי המנ"ח (קטו,ז) והאו"ש (ג,ב). - דלא כהכס"מ - שהסומך חוץ לעזרה לא עשה כלום אבל בעזרה אפילו לא תכף לשחיטה כשר. וצ"ב.

רפ"י הנ"ל א"ש שאעפ"י שאם לא תכף קיים עכ"פ מצות סמיכה, אבל זה א"א אלא במקום הראוי לעבודה, וכמו דאמרינן לב"ש דאף דלית להו דין תכף לסמיכה שחיטה בעינן עכ"פ זמן הראוי לעבודה וא"א מאתמול.

נראה שאף מצות הסמיכה שבקרבן מתקיימת בדיעבד כשלא תכף, שאל"כ בדין היה שיחזור ויסמוך תכף לשחיטה,

